

שְׁמַה בְּאַרְזַיִם

...קהילה לומדת...

קריאות והפטרות ראש השנה – סוד ביטול ה"אני" והמלכת ה'

כלומר, למרות ששמה של שרה לא נזכר בהבטחה, בכל אופן ברור שהכוונה שממנה יולד הבן.

אך הרמב"ן (שם), לאחר שמביא את רש"י ואת המקור במדרש, הוא מבאר אחרת:

"...אבל לפי דעת שרה תוספת במדרש, לומר שהיה בן גם בשרה, אבל הקב"ה לא הבטיחו עתה בשרה, וגם בעת נבואת המילה עדיין היה אברהם מסתפק בשרה שתלד".

הרמב"ן נצמד לפשט, אם שמה של שרה לא מופיע בפסוקים כלומר שכאן הקב"ה אמנם הבטיח לאברהם בן, אך עדיין לא הבטיח לו שהבן המיוחל יהיה דווקא משרה.

ואכן לפי דבריו מבואר מדוע מיד לאחר ברית בין הבתרים, שרה נותנת את הגר לאברהם (פרק טז), שהרי אם יש לה הבטחה אלוקית אין צורך בפעולה זו.

"[א] וְשָׂרָה אִשְׁתּוֹ אֲבָרָם לֹא יָלְדָה לוֹ וְלֹא שִׁפְחָה מִצָּרִית וְשִׁמְהָ הָגָר: (ב) וְתֹאמַר שָׂרָה אֶל אֲבָרָם הִנֵּה נָא עֲצָרְנִי ה' מִלְּדֹת בָּא נָא אֶל שִׁפְחָתִי אוּלַי אֲבִנָּה מִמֶּנָּה וְיִשְׁמַע אֲבָרָם לְקוֹל שָׂרָה: (ג) וְתִקַּח שָׂרָה אִשְׁתּוֹ אֲבָרָם אֶת הָגָר הַמִּצְרִית שִׁפְחָתָהּ מִקֶּץ עֶשְׂרִי שָׁנִים לְשִׁבְתּוֹ אֲבָרָם בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וְתִתֵּן אֹתָהּ לְאֲבָרָם אִשָּׁה לוֹ לְאִשָּׁה".

שרה נמנעת לאברהם את סיבת נתינתה של הגר לאשה לאברהם – "אוּלַי אֲבִנָּה מִמֶּנָּה", למה כוונתה? מבאר המהר"ל (גור אריה, שם): "בזכות שאכנס צרתי. פירוש שאני עושה זה כדי לקיים תולדות, ומכנס צרתי לביתי, אוּלַי אבנה גם אנכי בזכות זה שיהיו לי בנים גם כן, אחר שהשם יתברך יראה שכל כך אני מתאוה להעמיד תולדות מאברהם".

מטרתה של שרה בנתינת הגר לאישה לאברהם היא, שעל ידי כך גם היא תזכה להעמיד בן מאברהם, היא מקווה שהקב"ה יראה עד כמה היא מתאוה לבן מאברהם, עד כדי כך שהיא מוכנה להכניס את שפחתה למעמד מקביל אליה כדי שלפחות לאברהם יהיה בן, ובעקבות הוויתור האדיר הזה גם היא תזכה לבן מאברהם.

נחשוב רגע על ההשלכות העלולות להיות ממעשיה של שרה, הרי היא אינה בטוחה שאכן היא תלד, ברגע אחד של החלטה היא מאבדת את מעמדה כאשת אברהם היחידה ובעיקר את חלומה הגדול שממנה יבנה עם ישראל, כל זה היא מוכנה לעשות למען אברהם בכדי שלפחות ממנו יצא עם ישראל.

אך בעקבות הוויתור הזה על האני הפרטי שלה, תפילתה של שרה מתקבלת ואכן היא זוכה להיפקד בראש השנה כאמור ולזכות ביצחק כפי שנקרא ביום הראשון של ראש השנה.

בדרכה של שרה צועדת גם רחל אשת יעקב נכדה של שרה, רחל מוותרת פעמיים על האני הפרטי שלה למען האחר ובכך בעצם מוותרת על חלומה הגדול להקמת עם ישראל יחד עם יעקב.

הפעם הראשונה הוא הוויתור לאחותה לאה בפרשת ויצא (כח): "[יח] וַיֹּאחֲזֵב יַעֲקֹב אֶת רַחֵל וַיֹּאמֶר אֶעֱבֹדָה שְׁבַע שָׁנִים בְּרַחֵל בְּתֵּהּ הַקְטָנָה: (יט) וַיֹּאמֶר לָכֵן טוֹב תָּתִי אֹתָהּ לָךְ מִתָּתִי אֹתָהּ לְאִישׁ אַחֵר שְׁבַע עָמָדִי: (כ) וַיַּעֲבֹד יַעֲקֹב בְּרַחֵל שְׁבַע שָׁנִים וַיְהִיו בָּעֵינָיו כִּמְיָם אֲחָדִים בְּאַהֲבָתוֹ אֹתָהּ: (כא) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל לָכֵן הִבָּה אֶת אִשְׁתִּי כִּי מָלְאוּ יָמִי וְאֲבֹאֲהָ אֵלַי: (כב) וַיֹּאסֶף לָכֵן אֶת כָּל אֲנָשֵׁי הַמָּקוֹם וַיַּעַשׂ מִשְׁתָּה: (כג) וַיְהִי בַּעֲרֵב וַיִּקַּח אֶת לָאָה בְּתוֹ וַיָּבֵא אֹתָהּ אֵלָיו וַיָּבֵא אֵלֶיהָ".

כיצד יעקב לא שם לב בלילה שמדובר בלאה ולא ברחל, מבאר רש"י (שם) על פי המדרש: "וַיְהִי בַּבֹּקֶר וְהָנָה הָיָה לָאָה – אבל בלילה לא היתה לאה, לפי שמסר יעקב לרחל סימנים, וכשראתה רחל שמכניסין לו לאה אמרה עכשיו תכלם אחותי, עמדה ומסרה לה אותן סימנים".

כלומר ברגע שרחל הבינה את המזימה של אביה, היא הייתה מוכנה לוותר על חלומה בעבור אחותה לאה, בכדי שהיא לא תתבייש. גם כאן אם נחשוב על ההשלכות של מעשיה של רחל, הרי שברגע אחד היא מוותרת על חלומה הגדול, משום שבשלב הזה היא לא

אחד מהשיאים בכל תפילת חג ומועד היא קריאת התורה, שבדרך"כ מבטאת את מהות החג, אך בראש השנה קריאת התורה בשני הימים וההפטרות הנלוות אליהן נראות לכאורה כמנותקות ממהות יום הדין. בהתבוננות עמוקה נגלה שדווקא הן מבטאות יותר מכל את המסר המרכזי שאותו אנו אמורים לשאוב מיום זה.

א. המקור לקריאה

המקור לקריאות וההפטרות בראש השנה הוא מהגמרא במסכת מגילה (לא.):

"בראש השנה בחדש השביעי, ומפטירין הבן יקיר לי אפרים, ויש אומרים זה' פקד את שרה, ומפטירין בחנה. והאידיא דאיכא תרי יומי, יומא קמא – כיש אומרים, למחר והאלהים נסה את אברהם, ומפטירין הבן יקיר".

אם כך יוצא, שביום הראשון של ראש השנה קוראים את פרשיית הולדת יצחק מתוך פרשת וירא (כא) ובהפטרה קוראים על הולדת שמואל מתוך ספר שמואל א (א), וביום השני קוראים את פרשיית עקידת יצחק בהמשך פרשת וירא (כב) וההפטרה היא "הבן יקיר לי אפרים" מתוך ספר ירמיהו (לא).

אנו נתמקד בעיקר בשתי הקריאות של שני הימים וההפטרה של היום הראשון בגלל המכנה המשותף שיש בהם.

רש"י על הגמרא במסכת מגילה מבאר את טעם הקריאות: "מפטירין בחנה – לפי שפקידתה היתה בראש השנה, ועקידת יצחק מזכירין כדי שתזכר לנו היום במשפט".

מפטרים בחנה בגלל שהיא נפקדה בראש השנה, המקור לדבריו הוא מהגמרא במסכת ראש השנה (יא.)

"בראש השנה נפקדה שרה רחל וחנה".

שלוש נשים חשובות נפקדו בראש השנה, שרה רחל וחנה, ומכאן כנראה קבעו חז"ל, שנקרא בראש השנה ביום הראשון על שרה ובהפטרה נקרא על חנה, בהפטרה של היום השני אנו לומדים על צאצאיו של אפרים (המבטאים את מלכות ישראל), ואפרים כידוע הוא בנו של יוסף שהוא בנה של רחל.

מה פירוש המילה נפקדה? מבאר רש"י (שם): "נפקדה שרה – בא זכרונם לטובה ונגזר עליהן הריון".

פירוש המילה נפקדה, הוא מלשון זכרון, כלומר אין הכוונה ששרה רחל וחנה כבר היו בהיריון בראש השנה, אלא שבראש השנה עלה זכרונם לטובה, והקב"ה גזר עליהם שהן יהיו בהריון בשנה זו.

ב. הוויתור של שרה ורחל – לפנות מקום לזולת

בפרשת לך לך (טו) בברית בין הבתרים, אברהם אבינו מתבשר על ידי הקב"ה שיהיה לו בן למרות ששרה עקרה

"[א] אַחֵר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הָיָה דְּבַר ה' אֶל אֲבָרָם בְּמַחֲזָה לֵאמֹר אֶל תִּירָא אֲבָרָם אֲנֹכִי מִגֵּן לָךְ שְׂכָרָה הִרְבָּה מֵאֵד: (ב) וַיֹּאמֶר אֲבָרָם אֲדֹנָי ה' מַה תִּתֵּן לִי וְאֲנֹכִי הוֹלֵךְ עֲרִירִי וְכֵן מִשְׁק בֵּיתִי הוּא דְמִשְׁק אֱלִיעֶזֶר: (ג) וַיֹּאמֶר אֲבָרָם הֵן לִי לֹא נִתְּתָה זָרַע וְהִנֵּה בֶן בֵּיתִי יוֹרֵשׁ אֹתִי: (ד) וְהִנֵּה דְבַר ה' אֵלָיו לֵאמֹר לֹא יִרְשֶׁהָ זֶה כִּי אִם אֲשֶׁר יֵצֵא מִמִּצְרָה הוּא יִרְשֶׁהָ: (ה) וַיּוֹצֵא אֹתוֹ הַחֹזֶה וַיֹּאמֶר הֲבֵט נָא הַשְׂמִימָה וְסֹפֵר הַבּוֹקִבִּים אִם תּוֹכֵל לִסְפֹּר אֹתָם וַיֹּאמֶר לוֹ כֹּה יִהְיֶה זֶרְעָה: (ו) וְהָאֵמֶן בְּה' וַיַּחֲשֹׁבָה לוֹ צִדְקָה".

על איזה בן מדובר כאן על יצחק או על ישמעאל?

ניתן לשים לב על פי הפשט, שההבטחה ניתנה רק לאברהם ושמה של שרה כלל לא מוזכר כאן.

אך בכל אופן רש"י (שם) מבאר עפ"י המדרש: "...ולפי מדרשו אמר לו צא מאצטגנינות שלך שראית במזלות שאינך עתיד להעמיד בן, אברהם אין לו בן, אבל אברהם יש לו בן. וכן שרי לא תלד, אבל שרה תלד, אני קורא לכם שם אחר וישתנה המזל...".

אמנם הלוויים מוקדשים לעבודות ה', אך רק מגיל מסוים ובזמנים מיוחדים, ואילו חנה מקדישה את שמואל מגיל קטן מאוד ועד סוף ימי חייו רק לעבודת ה' במשכן.

הצטרפו לקבוצות התוכן של שדרות בארזים:

052-8064345 - בהודעה

נשים
גברים

השיעור השבועי

מידי חמישי | 20:15

בבית ה"כ" מסילת ישראל'

ובשידור חי בערוץ היוטיוב של המכון

[YouTube](#)

השיב לו בנו "קראתי במחזור את הקטע שבו מזמינים את המלאך הממונה על התקיעות - ופתאום ראיתי במו עיניי וגמגמתי". אמר לו אביו, הרב לנידו, "מתפלא אני עליך. אם הזמנת את המלאך האחראי על התקיעות - לא ציפית שיבוא?!"